

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DE ALBA IULIA ȘI SIBIU

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Un cm² 60 bani pentru odată; dacă se publică de mai multe ori se dă rabat corespunzător. Inserțiunile se adresează ADMINISTRAȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, strada 1 Mai nr. 35

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA

se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, strada 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. — Scrisorile nefrancate se refuză.

ABONAMENTUL:

Pe un an: 24 lei
Pe 6 luni: 12 lei
Pe 3 luni: 6 lei

Credința noastră

6. Descoperire treptată

a) Dumnezeu — cum ne mărturisește Sfânta Tradiție și Sfânta Scriptură — s-a descoperit omului încă de la început.

Cum însă Dumnezeu este mai presus de priceperea noastră, și cum puterea de înțelegere a fost întru începuturi mai mărginită, Dumnezeu s-a descoperit treptat.

b) Se știe, de altfel, că în viața omului cunoașterea lumii nu se face dintr-o dată și nici în același fel. E aceeași lume din jurul meu, dar altfel o cunosc și o exprim când sînt copil, altfel când sînt tînar și la vîrsta înaintată. Și totuși — la sfîrșitul vieții — îmi dau seama că n-am ajuns să cunosc totul, că e mult mai mult ceea ce nu cunosc decît ceea ce cunosc. Dumnezeu — Tatăl nostru cel din ceruri — s-a descoperit oamenilor treptat după „vîrsta” la care se aflau, după puterea lor de înțelegere. E ceea ce spune Sfîntul Apostol Pavel — că „Dumnezeu odinioară, în multe rînduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci” — și „în zilele acestea... ne-a grăit nouă prin Fiul”, adică în Iisus Hristos, care este descoperirea deplină a lui Dumnezeu (Evrei 1, 1—3). Și de fapt descoperirea lui Dumnezeu prin aleșii Săi s-a făcut în chipuri diferite, după felul de a vorbi, a gândi și a înțelege al acestor aleși și al oamenilor din vremea în care ei au propovăduit.

c) De aceea, întreg Vechiul Testament e numai pregătire spre Hristos, „pedagog spre Hristos”, cum scrie Sf. Apostol Pavel (Gal. 3, 24). La început, după căderea în păcat, Dumnezeu descoperă oamenilor numai că va veni un mîntuitor, ca apoi să le descopere mereu alte și alte lucruri despre Mîntuitorul ce va veni. Acest mîntuitor (Iisus Hristos) a venit după un timp foarte îndelungat de pregătire — și anume El a venit „la plinirea vremii” (Gal. 4, 4), adică atunci cînd oamenii au ajuns la o stare de viețuire și de pricepere, care îi făceau capabili să primească deplina descoperire a lui Dumnezeu în Iisus Hristos. Cu alie cuvinte — cînd erau coapte împrejurările pentru venirea Celui așteptat.

Într-adevăr, la poporul israelitean — apăsător de stăpînirea romană și de legalismul fariseilor — nădejdea venirii Mesiei, în care să se plinească toate proorociile, ajunsese să stăpînească cu putere toate sufletele. Celelalte popoare de asemenea — aplecate sub grelele poveri ale unor stăpîniri despotice, nemulțumite de multele rătăcirii ale numeroaselor religii și însetate după o împărăție universală a păcii și dragostei și după o religie superioară — erau pregătite să primească pe Mîntuitorul așteptat de toate popoarele în veacurile trecute.

d) Momentul acesta al „plinirii vremii” îl putem asemăna cu zorile ce anunță răsăritul soarelui. Deși în noaptea senină licăresc pe cer stelele, strălucește cu putere luceafărul și uneori luna își revărsa vraja luminii sale, totuși nimic nu este

mai înălțător decît momentul cînd cerul însuși parcă e în așteptare uimită, toate viețuitoarele se înfioară la vestirea luminii, florile își deschid lin petalele, copacii își tremură frunzele, munții se adîncesc în tăcere, vînturile își rețin răsufarea și întreaga fire (omul însuși) este vrăjită parcă de măreția soarelui ce apare la orizont și cu lumina lui înfrumusețează totul și dă viață tuturor. Așa și pe cerul credinței. Deși pe acest cer au strălucit proorocii și înțelepții ca niște stele și a propovăduit proorocul înainte-mergător Ioan, ca un luceafăr vestitor al Celui ce vine, totuși toate acestea au fost numai pregătiri, toate acestea pălesc în fața Răsăritului celui de sus (Luca 1, 78) și toți credincioșii sînt în uimire adîncă, în închinăciune negrăită în fața Soarelui dreptății (Troparul Crăciunului), Hristos-Dumnezeul nostru, Cel ce a răsărit nouă mîntuirea. Așa a fost la „plinirea vremii”. De atunci viețuim — veac după veac — și umblăm în „lumină” cea dumnezeiască a lui Iisus Hristos. Și sufletul nostru rămîne mereu cutremurat, mereu vrăjit de Frumusețea și Dragostea Lui cea negrăită și necuprinsă.

Așa a lucrat Dumnezeu, așa s-a descoperit pe Sine oamenilor: ca un pedagog (dascăl) — cum numește Clement Alexandrinul pe Iisus Hristos — care a ținut seama de creșterea cu vîrsta a omenirii, descoperind voia Lui cea sfîntă treptat și în felul potrivit, la început ca pentru vîrsta copilului, apoi ca pentru vîrsta tînarului ce simte împlinirea, idealul aproape, în sfîrșit ca pentru vîrstnicul, care poate primi și cuprinde în sufletul lui descoperirea deplină.

e) Dar Iisus Hristos este viu și lucrător în mod deplin în Biserica Sa cea sfîntă, unde El ne împărtășește Evanghelia Sa, unde El ne cheamă să-i urmăm întru sfințenia vieții, unde El se jertfește și ne împărtășește cu Trupul și Sângele Lui. Cel ce este mădular al Bisericii are garanția că trăiește în Hristos, care este Adevărul, Calea și Viața noastră a celor credincioși. Pe cînd cel ce nu este mădular al Bisericii, nu are această garanție și nu poate cuprinde pe Iisus Hristos întreg, ci numai cîte o rază, pe care o strîmbă după „priceperea” lui. În cazul cel mai bun el este „prunc” care se hrănește cu „lapte”, nu cu hrană tare, adică cu întreg adevărul dumnezeiesc descoperit în Iisus Hristos (Evrei 5, 12—14).

f) În sfîrșit faptul că Vechiul Testament e numai pregătire spre Hristos, că în Hristos e mîntuirea, ne face ca cu toată cinstirea ce o dăm Vechiului Testament și cu tot folosul sufletească ce-l culegem din El — căci Dumnezeu grăiește prin proorocii Săi — temelia să o avem în Noul Testament, în Evanghelia lui Iisus Hristos, și în lumina acestei Evanghelii să folosim cele din Vechiul Testament — lăsînd deoparte cele ce nu se potrivesc cu Evanghelia (sîmbăta, tăierea împrejur, zeciuiala, jertfele de animale ș. a.), căci nu mai sîntem în vremea de pregătire (de pruncie și tinerețe), ci în vremea cînd — prin Iisus Hristos — am devenit și devenim mereu „bărbat desăvîrșit” (Ef. 4, 13). Odată ce a răsărit Soarele dreptății, în lumina lui sînt absorbite toate razele, ce au strălucit în Vechiul Testament și în credințele vechi ale popoarelor — așa cum, cînd răsare soarele, lumina stelelor (chiar și a luceafărului) nu se mai vede, ca și cînd soarele cu puterea lui ar absorbi și razele stelelor în lumina lui.

† NICOLAE
Mitropolitul Ardealului

Gînduri la Înălțarea Domnului

Privind asupra marilor momente din viața și lucrarea Mîntuitorului pe pămînt, s-ar părea că Înălțarea Domnului ar reprezenta ultimul act al lucrării Sale, momentul care încheie prezența Sa în lume.

Dacă Cuvîntul lui Dumnezeu ar fi venit în lume numai ca Învățător, nu s-ar fi întrupat, ci ar fi avut suficiente căi pentru a comunica oamenilor Legea cea nouă. De asemenea, Cuvîntul lui Dumnezeu nu a venit numai ca să șteargă păcatul prin simpla iertare, ci a venit ca să izbăvească pe om, luînd astfel trup, pentru ca în El să se reînnoiască făptura noastră întreagă: sufletească și trupească. Dacă Mîntuitorul Iisus Hristos s-a întrupat pentru noi, a propovăduit — împrăștiînd întunericul necunoștinței care stăpînea viața religioasă, a săvîrșit lucruri minunate, s-a jertfit ca să ridice păcatul lumii și a înviat pentru noi, atunci putem spune că s-a înălțat tot pentru noi. Prin înălțarea cu trupul Său duhovnicesc de după Înviere, Domnul nostru Iisus Hristos a ridicat firea noastră de la cele trecătoare, supuse putreziciunii și morții, la cele veșnice, de la pămînt la cer. Dacă prezența și lucrarea Domnului s-ar fi oprit aici, pentru noi ar fi rămas doar modelul desăvîrșirii, fără rezultate depline asupra ființei și vieții noastre.

Or, opera de mîntuire fiind săvîrșită pentru întreg neamul omenesc pînă la sfîrșitul veacurilor, această operă continuă mereu să se realizeze prin Iisus Hristos. Firea aceasta, înnoită în Ființa Sa, Hristos o împărtășește tuturor celor ce cred în El. Prin Sf. Botez se săvîrșește o plantare a noastră în trupul lui Hristos, o altoire a noastră ca mlădițe în buciul dumnezeiesc după cuvintele Lui: „Eu sînt vița, voi mlădițele” (Ioan 15, 5). Așa precum în răsaduri sau în mlădițe stau nevăzute plantele desăvîrșite de mai tîrziu, pe care, lucrîndu-le, sub binefacerile luminii, căldurii și a răvenelii, ajung la maturitate, tot astfel și omul în Sf. Taină a Botezului se sădește în Hristos, pentru ca apoi, prin liberă conlucrare cu harul și lumina dumnezeiască, să ajungă la statura desăvîrșirii lui Hristos. Grădina, ogorul, via este Biserica, iar grădinarul, plugarul, vierul este Hristos. Lucrătorii sînt cei aleși de Hristos să săvîrșescă Sfintele Taine și să lucreze împreună cu El în Biserică.

Este vorba deci despre o permanentă lucrare și prezență a lui Hristos în Biserica Sa. De aici adevărul că Înălțarea Domnului cu trupul la cer nu este o părăsire a noastră, a celor ce viețuim pe

(Continuare în pag. 2)

Dezbinarea Bisericii Ortodoxe din Transilvania în anii 1698-1701

În anul 1688, Transilvania, din principat independent sub suzeranitatea turcească, cum fusese de un veac și jumătate, a fost cuprinsă între granițele imperiului austriac al Habsburgilor.

Împăratul din Viena a întărit de la început vechile rânduiri din Transilvania, recunoscând drepturile celor „trei națiuni” (nobili maghiari, sași și secui) și a celor „patru religii recepte” (catolică, luterană, reformată și unitariană). Românii și Biserica lor au rămas în starea de mai înainte, adică „tolerați” lipsiți de drepturi în propria lor țară.

Îndată după ocuparea Transilvaniei de austrieci, a început o puternică acțiune în vederea întăririi stăpînirii lor aici. Și pentru că împărații Habsburgi erau catolici, au început să lucreze pentru atragerea românilor la Biserica apuseană, ca în felul acesta să crească numărul catolicilor care scăzuse mult sub principii calvinii. Prin „unirea” românilor se urmărea însă și ruperea legăturilor cu ierarhiile, domnitorii și credincioșii din Țara Românească și Moldova, care i-au întărit și ajutat în cursul veacurilor, să-și păstreze credința strămoșească.

În acest scop au venit în Transilvania preoți și călugări ieziști care să îndemne pe cîrmuitorii bisericești ai românilor să accepte „unirea” cu Biserica Romei. Încă din 1697 ieziștii Paul Baranyi, paroh în Alba-Iulia, făgăduia mitropolitului Teofil să-l scape de ascultarea ce-o acorda superintendentului calvin, dacă se va uni cu Biserica Romei. Lucrurile au mers însă încet, pînă ce, în vara aceluiași an, mitropolitul Teofil a trecut la cele veșnice.

Noul Mitropolit, Atanasie Anghel, a căzut în curînd în mrejele ezuiților și ale împăratului din Viena. Acesta a dat la 14 aprilie 1698 o diplomă, prin care arăta că preoții români erau liberi să se unească cu una dintre religiile „recepte”, sau să rămîna în credința lor. Cei care acceptau să se unească cu una din religiile de mai sus, urmau să se bucure de toate privilegiile religiei respective, iar cei care rămîneau ortodocși, rămîneau în situația apăsătoare de pînă atunci.

În urma acestui apel, la 2 iulie 1698, cardinalul Colonic, arhiepiscopul de Esztergom din Ungaria a adresat un manifest către preoții români prin care le făgăduia că, dacă vor accepta unirea cu Biserica Romei, se vor bucura de privilegiile pe care le aveau preoții și bisericile catolice. Cardinalul înțelegea ca prin unire să se recunoască aceste patru puncte: 1) Papa este capul Bisericii; 2) Sf. Împărătașanie se poate face și cu pîine nedospită (azimă); 3) Duhul Sfînt purcede și de la Fiul (filioque); 4) în afară de rai și iad mai există un loc curățitor numit purgatoriu.

Pe baza acestor două manifeste, al împăratului și al lui Colonic, ieziștii au pornit acțiunea de atragere a românilor la unirea cu Roma. Un rol de seamă au avut Paul Baranyi din Alba-Iulia, care a luat legătura cu mitropolitul și cu protopopii, și Gavriil Hevenes, care a făcut legătura cu Viena. Astfel, la 7 octombrie 1698, s-a întrunit la Alba-Iulia un sobor de 38 de protopopi, care înclinau spre unirea cu Roma. Ei au iscălit un act, scris în limba română, prin care declarau că se unesc cu „Biserica Romei cea catolică”, precizînd că „și cu acele privilegii vom să trăim cu care trăiesc mădularile și popii acestei Biserici sfinte”.

După ce s-a întocmit actul, s-a mai pus un adaos, prin care protopopii țineau să precizeze că se unesc cu condiția ca „pre noi și rămășițele noastre din obiceiul Bisericii noastre a Răsăritului să nu ne clătească, ci toate ceremoniile, sărbătorile, posturile, cum pînă-acum, așa și de acum înainte, să fim slobozi a le ține după calendarul vechiu și pe cinstitul vlădica nostru Athanasie, nime pînă în moartea sfinției sale să n-aibă putere a-l clăti din scaunul sfinției sale”. Își exprimau apoi dorința ca urmașul lui Atanasie să fie ales tot de sobor, urmînd să fie întărit de papa și de împărat și hirotonit de „patriarhul de sub birunța înălții sale” (probabil se gîndeau la patriarhul sîrb din Carlovitz). Urma pecetea Mitropoliei, apoi cîteva iscălituri, după care era un nou adaos, scris probabil de însuși mitropolitul Atanasie: „Și așa ne unim acești ce-s scriși mai sus, cum toată legea noastră, slujba besericii și carindariul, leturgia și posturile și darul nostru să stea pre loc, iară de n-ar sta pre loc, aceale, nici aceste peceți să n-aibă nice o tărie asupra noastră și vlădica nostru Athanasie, să fie în cap și nime să nu-l hărbutăluiească”. Trebuie menționat faptul că actul nu era iscălit de Atanasie, ci numai de cei 38 de protopopi. Manifestul avea patru file. Pe pagina întâia era textul manifestului și primul adaos, iar pagina a doua, rămasă liberă, a fost completată de Baranyi

cu traducerea actului de unire în latinește. Au tradus însă numai partea întâia a actului prin care se accepta unirea, adăugînd cîteva fraze noi, prin care declarau că primesc întreaga învățătură catolică și mai ales cele patru puncte de care am amintit mai sus. Pe pagina a treia, a patra și a cincea erau iscăliturile celor 38 de protopopi și adaosul al doilea, încît se părea că ei acceptau și cele scrise pe pagina a doua în latinește, limbă pe care ei n-o cunoșteau. Paginile șase-opt erau nescrise. Ca să nu fie prinși cu această falsificare, ieziștii au ascuns actul unirii, fiind descoperit abia în (anul) 1879, în biblioteca Universității din Budapesta. Împăratului i-au înaintat numai traducerea latinească a actului, care era falsificată.

Baranyi a trimis apoi la Viena actul de unire al protopopilor. La 28 februarie 1699, s-a publicat așa numita „diplomă întâia leopoldină” (după numele împăratului Leopold), prin care se prevedea înființarea Bisericii unite, averile și preoții ei fiind scutiți de dări, în schimbul primirii întregii învățături catolice.

Cu toate acestea, mitropolitul Atanasie a continuat să păstreze, pentru moment, toate rînduiele ortodoxe, așa cum i se poruncise cu prilejul hirotoniei la București, continuînd legăturile cu Țara Românească. Astfel, în 1699 a tipărit la Alba-Iulia, două cărți: o Cazanice, intitulată *Chiriadodromion*, care era în mare parte o reproducere a Cazanice lui Varlaam și o *Bucovină*, meșterul tipograf fiind Mihail Ștefan (Ișvanovici) trimis de Constantin Brîncoveanu. La 15 iunie 1700, același domnitor dăruia Mitropoliei moșia Merișani din județul Argeș, care să-i fie „de întărire și de ajutor”, știindu-se că „să învăluiește ca o corabie în mijlocul valurilor mării, aflându-se între multe feliuri de limbi streine”.

La 14 septembrie 1700 obișnuitul sinod al Mitropoliei aproba 28 de „canoane”, privind viața morală a clerului și credincioșilor, precum și venitele stolare ale preoților. Nu era nimic unionist în toate aceste canoane.

Văzînd că unirea stă pe loc, mitropolitul Atanasie a fost chemat la Viena, ca să se pronunțe deschis pentru unire, ori să fie scos din scaun, pe temeiul învinuirilor adunate de ieziști împotriva lui.

Sosit la Viena, a fost pus în fața unei comisii de judecată, pentru 22 de învinuiri. Cardinalul Colonic, care făcea parte dintre judecătorii săi, l-a sfătuit să accepte unirea, urmînd ca în schimb să fie întărit în scaun și să i se acorde tot ce va cere. Constrîns în felul acesta, la 20 martie 1701 a iscălit un act în 16 puncte, jurînd — printre altele — că va rupe orice legături cu mitropolitul Ungro-

vlahiei și cu Domnul Țării Românești și că va obliga pe toți preoții și credincioșii săi să facă mărturisirea de credință unită. În schimbul acestui jurămint, Atanasie a primit titlul de consilier imperial și un lanț de aur cu chipul împăratului. La 24 martie 1701, cardinalul Colonic l-a hirotonit pentru a doua oară preot, după rîndul catolic, iar a doua zi l-a hirotonit „episcop” al românilor transilvăneni.

Trebuie amintit și faptul că la 19 martie 1701, împăratul a dat o nouă diplomă (numită „diplomă a doua leopoldină”), în 15 articole, prin care se întăreau scutirile preoților uniți, făgăduindu-se că mirenii care vor trece la unire se vor bucura de aceleași drepturi pe care le aveau și fiii altor națiuni. În schimb se formulau anumite datorii pentru episcopul unit. În primul rînd se preciza că el era supus arhiepiscopului de Esztergom și că va fi controlat, în toate actele, scrisorile și hotărîrile sale, de un teolog iezișt. Așadar, Mitropolia ortodoxă independentă a Transilvaniei era desființată, creîndu-se în locul ei o Episcopie unită, supusă Arhiepiscopiei romano-catolice maghiare din Esztergom, sub controlul nemijlocit al unui teolog iezișt.

Întors de la Viena, pe la începutul lunii mai 1701, Atanasie a fost din nou instalat ca „episcop” unit în catedrala lui Mihai Viteazul din Alba-Iulia, în ziua de 14/25 iunie 1701.

În urma acestui fapt, s-au ridicat numeroase proteste în întreaga Transilvania împotriva „unirii”. Așa au făcut credincioșii din Brașov, din Țara Făgărașului, din Țara Haegului și din Hunedoara. Dintre cei care au protestat în scris, unii au îndurat și temniță, cum a fost nobilul român Gavriil Nagyszegi.

La scurt timp după lepădarea lui Atanasie, el a fost afurisit de patriarhii Calinic al Constantinopolului și Dositei al Ierusalimului, precum și de mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei. Chinuit de remușcări pentru dezbinarea pe care a pricinuit-o, Atanasie a murit în 1713. În anul următor, împăratul de la Viena a poruncit să se dărîme catedrala fostei mitropolii din Alba-Iulia, ca astfel să piară și urmele ei, iar reședința noilor episcopi uniți să fie mutată la Făgăraș.

Așa s-a ajuns la dureroasa dezbinare a fiilor aceluiași neam și ai aceleiași Biserici, prin amăgiri, falsuri și făgăduințe deșarte. Au urmat apoi, mai ales în veacul al XVIII-lea lupte între frați de multe ori cu jertfe de vieți omenești, pricinindu-se multă tulburare între români, spre bucuria Curtii din Viena și a altor potrivnici ai neamului nostru. Unirea a dăinuit pînă în octombrie 1948, cînd clerul și credincioșii fostei Biserici unite s-au reîntors în sînul Bisericii strămoșești de unde plecaseră cu 250 de ani în urmă.

Mircea Păcurariu

Gînduri la Înălțarea Domnului

(Urmare din pag. 1)

pămînt, ci o așezare a Fiului lui Dumnezeu de-a dreapta Tatălui, întru slava Sa dumnezeiască, dar rămînînd totuși între credincioșii Săi, în Biserica Sa, după cuvintele Sale adresate apostolilor la înălțare: „Eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului” (Matei 28, 20).

Rămîne de pildă cu Duhul Sfînt, trimis apostolilor la Cincizecime, după făgăduința dată lor: „Cînd va veni acela Duhul Adevărului vă va povățui pe voi la tot adevărul” (Ioan 16, 13). Rămîne în chipul tainic al Sfintei Euharistii, instituită de El la Cina cea de Taină și lăsată apostolilor cu porunca: „Aceasta să faceți întru pomenirea mea” (Lc. 22, 19). Rămîne în Sf. Evanghelie lumină din lumina Lui, rămîne în Sf. Icoană pentru ca, cu firea noastră mărginită, să ne simțim mai aproape de El, rămîne în toți credincioșii în care se sălășluiește tainic prin Sf. Botez etc.

Acestea cunoscînd apostolii, întristarea pentru despărțirea trupeză de Mîntuitorul li s-a schimbat în bucurie (Luca 24, 52).

De la Înălțare, Mîntuitorul Iisus Hristos începe oarecum un nou capitol al lucrării dumnezeiești în lume, sub ploaia de foc a Duhului Sfînt, în Biserica Sa, grădina a raiului pentru cultivarea sfințeniei.

Și într-adevăr, Istoria Bisericii dovedește cum, prin lucrarea Sa, Mîntuitorul, renăscînd din apă și din duh, a ajutat creștinilor cu rîvnă curată să urce pe scara sfințeniei.

Cu aceste ființe Hristos populează Cerul, așezîndu-i mai presus de îngerii, în Biserica cerească.

Avînd, așadar, convingerea că Hristos cel înălțat la Cer este cu noi, frații Săi, pînă la sfîrșitul veacurilor, rămîne pentru noi, credincioșii, obligația de a nu fi nepăsători față de chemarea pe care o avem, față de darurile care se revarsă asupra noastră, ci să conlucrăm cu ele desăvîrșirea fapturii noastre, potrivit poruncii: „Fiți dar voi desăvîrșiți, precum Tatăl vostru cel cereșc desăvîrșit este” (Matei 5, 48).

De aici obligația de a cînti și a iubi pe frații noștri, pe semenii noștri de orice fel, cu care El este una: „Amin zic vouă, ori de cîte ori ați făcut unora din aceștia... mie mi-ați făcut” (Matei 25, 40).

Dar cine ar putea să cuprindă în cuvinte înălțimea și adîncimea adevărului exprimat de praznicul Înălțării Domnului?

Cuprinși de fiorul sfînt al prăznuirii, să căutăm împreună cu strămoșii să ne pătrundem de adevărurile cîntării în sf. noastră biserică: „Plinînd rînduiala cea pentru noi și cele de pe pămînt unindu-le cu cele cerești, te-ai înălțat întru slavă, Hristoase Dumnezeu nostru, nicidecum despărțindu-te, ci rămînînd nedepărtat și strigînd celor ce te iubesc pe Tine: „Eu sînt cu voi” (condac — joia Înălțării).

Avînd deci permanent conștiința prezenței Mîntuitorului nostru Iisus Hristos în noi și cu noi, să ne străduim să ne înălțăm cît mai mult viața noastră spre culmile dragostei de Dumnezeu și de oameni, ale omeniei, ale sfințeniei, așa cum El ne-a arătat cu vorba și cu fapta.

Pr. I. Fulea

Împreună cu întreaga țară*)

† NICOLAE
Mitropolitul Ardealului

Cu adîncă durere am simțit împreună cu întreaga țară marea încercare care a venit asupra multor părți ale Transilvaniei și ale Moldovei și care încă își continuă lucrarea pustiitoare în alte părți.

Această încercare însă nu este spre deznădejde, nu este spre nimicire, ci este spre îndreptare, este spre întărire, spre mîntuire.

Căci, de la Sfintele Paști pînă la Înălțarea Domnului, noi cîntăm mereu: „Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcînd și celor din morminte viață dăruindu-le” și mărturisim că, prin suferință și prin moarte, pășim spre viață, că moartea nu este ultimul cuvînt, ci este numai treaptă spre o viață superioară.

Acest fapt s-a verificat și se verifică mereu în zilele de „mare încercare” prin care trecem, pentru că încercările de acum au scos la iveală unitatea nezdruclată a întregului popor, în frunte cu Conducătorii lui, au scos la iveală conștiința că noi, poporul român, sîntem un singur trup și un singur suflet și, dacă o parte din acest trup este în suferință, toți ne ridicăm cu un singur gînd, cu o singură inimă, dăruindu-ne tot ceea ce avem mai bun în ființa noastră ca să ajutăm și să sprijinim pe aceia care sînt în suferință și care au căzut victime ale acestor mari prăvăliri de ape. Tocmai acesta este lucrul esențial, că în momente de mare încercare întreg poporul se ridică ca un singur om, și întreg poporul își aduce tot ce are mai bun și dăruiește nu numai ajutorul material, ci și întreg sufletul lui pentru ca încercarea să fie înfrîntă și să devină izvor de viață nouă, izvor de solidaritate deplină, izvor de lucrare continuă, pentru ca viața să meargă înainte, mereu biruitoare.

Legea vieții aceasta este: să treci prin încercări, să treci prin greutăți — pentru ca în mijlocul încercărilor și greutăților să te călești. Așa cum „aurul se lămurește prin foc”, așa cum fierul se oțelește prin foc, tot așa și omul se verifică prin focul încercărilor, se călește în mijlocul greutăților și crește mai mare, mai puternic prin voința lui de a birui greutățile, prin voința lui de a se ridica deasupra lor și prin darul și ajutorul lui Dumnezeu, care ne întărește, ne mîngîie, și ne face în stare ca din moarte să ne înălțăm la viață, ca din încercări să facem izvor de viață nouă, lumină și binecuvîntare.

E adevărat că noi — cei din Sibiu — și din alte părți am fost cruțați de aceste încercări. Dar, dacă noi am fost cruțați, cred că toți, în inima noastră, în sufletul nostru am trăit alături de frații noștri durerea lor, zbuciumul lor și am fost alături de toți aceia care s-au luptat eroic cu stihile dezlănțuite ca să salveze vieți, să salveze uzine, să salveze avuția națională, să salveze tot ceea ce se putea salva. Am trăit și noi alături de ei și trăim și vibrăm și astăzi la suferința, la greutățile prin care au trecut, prin care trec încă. Întru aceasta sîntem întăriți de unitatea întregului popor în jurul Conducătorilor iubiți. Mîndri de eroismul acelor care au luptat, care au salvat vieți și bunuri, mîndri de acțiunea unitară a întregului popor — sîntem gata să aducem contribuția noastră neprecupețită, pentru ca din această încercare poporul nostru să iasă mai întărit și cei care au trecut prin ea să-și restabilească viața pe făgașele firești.

Biserica noastră care, de-a lungul veacurilor, a fost alături de popor, a suferit împreună cu el, s-a bucurat împreună cu el — și astăzi este împreună cu poporul, suferă încercările care s-au abătut asupra fraților noștri. Ca și în trecut — astăzi din marea suferință — împreună cu poporul, Biserica, ierarhi, clerici și credincioși soa-tem izvor de îndemn, de încurajare, ca să fim vrednici de chemarea ce ni se face din partea poporului, din partea Conducătorilor noștri, de chemarea care vine de la însuși Iisus Hristos, ca să ajutăm pe cei în suferință, de chemarea care vine din adîncurile veacurilor de a fi solidari cu întreg poporul și să ne îndeplinim și noi datoria, împreună cu toți oamenii de bine, pentru ca încercarea aceasta prin energiile de muncă și luptă ale tuturor să fie spre refacerea pierderilor materiale și spre călire morală și spirituală, spre propășire.

Căci, iubiți credincioși, dacă uneori — în mijlocul încercărilor grele — se pare că năvălește în sufletul nostru un sentiment de deznădejde și de neputință, atunci, cînd ne simțim împreună cu alții, împreună cu poporul, atunci cînd simțim pe Iisus Hristos aplecîndu-se asupra vieții noastre, din această neputință și din această deznădejde răsare, ca o flăcără, încrederea, curajul, eroismul, dăruirea de sine, abnegația, capacitatea de a înfrunta orice greutăți, știind că trecînd peste ele, prin voința noastră, prin darul lui Iisus Hristos noi ne ridicăm pe o treaptă mai înaltă din punct de vedere moral și spiritual dar și din punct de vedere material. De aceea putem mărturisi cuvintele Psalmistului: „Cercînd m-a cercat Domnul, dar morții nu m-a dat” (117, 18); El ne-a „cercat la apa certării” (80, 6). Ne-a trecut prin încercare, încercare aspră, încercare grea, dar această încercare nu este spre moarte ci spre viață. Această încercare nu este spre deznădejde ci spre nădejde. Această încercare ne face să ne revizuiam viața, să ne dăm seama de slăbiciunile noastre, de imperfecțiunile noastre și să ne străduim să crească în noi virtuțile: credinței, nădejzii, dragostei, răbdării, ajutorării frățești, să facem să se înrădăci-neze mai adînc în viața noastră simțămîntul solidarității cu orice om, simțămîntul solidarității cu poporul întreg.

De aceea — din aceste încercări — poporul nostru iese întărit, poporul nostru pășește pe o treaptă nouă de solidaritate, pe o treaptă nouă de lucrare într-un singur suflet și într-un singur gînd pentru a depăși greutățile și a relua cursul vieții de progres, de mers înainte, ca țara noastră, poporul nostru să poată pași mereu cu aceeași vigoare spre noi trepte de cultură și civilizație, alături de toate popoarele înaintate ale lumii.

Am spus că și Biserica noastră, cu ierarhii, preoții și credincioșii ei, participă la această încercare. Aceasta și pentru că apele n-au ales între casele oamenilor și biserici; sînt și biserici inundate, sînt și case parohiale distruse, dar mai ales pentru că Biserica suferă împreună cu poporul și este alături de el.

De aceea noi am dat către întreaga preoție, către credincioșii noștri, o chemare ca să sprijinească acțiunile întreprinse de organele locale pentru ca urmările nefaste ale inundațiilor să fie înlăturate. De aceea chemăm de aici pe credin-

cioșii și pe preoții noștri să-și dea întreg obolul pretutîndenea unde este nevoie, să împlinească toate angajamentele care se iau, de a se dăruia o zi de salar, de a ajuta pe cei sinistrați ca să-și poată reface casele, să-și refacă viața, de a munci fără răgaz pentru refacerea a ceea ce s-a distrus și pentru ca țara noastră să se înalte iarăși cu încredere spre viitorul luminos. Pe plan bisericesc, chemăm pe preoți și credincioși să ajute ca bisericile care au fost inundate sau au fost ruinate să fie curățite, să fie reparate în timpul cel mai scurt posibil, să fie rezidite. Nu ne îndoim că preoții și credincioșii noștri stăpîniți de dragostea față de Patrie, de dragostea față de acest popor de atîtea ori încercat de-a lungul veacurilor, își vor face datoria pînă la capăt și vor dăruia totul pentru ca greutățile să fie trecute cu bine și pentru ca frații noștri să poată zîmbi iarăși de bucurie, atunci cînd soarele va lumina pe cerul Patriei noastre; ca să putem zîmbi cu toții iarăși, ca să putem să ne rugăm și să-i mulțumim lui Dumnezeu și pentru această încercare, să-i mulțumim mai ales prin solidaritatea noastră, prin dragostea noastră frățească, prin dăruirea de sine, pentru ca frații noștri cei în suferință să-și ridice iarăși capul și să ne bucurăm cu toții că am biruit prin dărnicia noastră, prin jertfa noastră comună.

Căci Dumnezeu ne-a încercat, dar morții nu ne-a dat. Și avem această convingere, avem această încredere nestrămutată că Dumnezeu priveghează asupra vieții noastre, asupra vieții poporului nostru, asupra Patriei noastre scumpe, că prin vrednicia acestui popor vom putea să trecem și peste această durere și vom putea pași mai departe, sub ocrotirea lui Dumnezeu, la făurirea unei vieți din ce în ce mai luminoase și de un nivel spiritual din ce în ce mai ridicat.

Dumnezeu să ne ajute să facem tot lucrul bun și să binecuvînteze darurile noastre pentru frații noștri. Nu vă spun ce să dați. Dați totul pentru îmbrăcarea celor ce au rămas într-o singură haină, pentru ridicarea caselor care s-au dărîmat, pentru împodobirea lor, pentru uzinele noastre, pentru agricultura noastră, pentru tot ce e de trebuință și pe plan obștesc și pe plan individual. Dăruieți toul, pentru ca prin această dărnicie să mărturisim cu adevărat că sîntem fii ai acestui popor și că sîntem ucenicii lui Iisus Hristos, Domnul dragostei nemărginite, al dragostei jertfelnice, Căruia — și pentru această încercare, dar mai ales pentru binecuvîntarea ce o revarsă peste noi, pentru întărirea care o aduce în sufletele noastre ca să putem să ne dăruim deplin binelui tuturor — să-i mulțumim și să-l preamărim în vecii vecilor. Amin.

In fața durerii

Impresionanta unitate a întregului popor în fața calamităților din această capricioasă primăvară, a revărsării apelor, ne-a găsit mai tari ca oricînd. Am constatat că fiii acestei Patri dragi, Republica Socialistă România, au însușiri deosebite. În fața acestor dureri noi am învățat ceva și de la natură și anume să fim ca ea, care, oricît de mare e gerul, face să crească sub zăpadă mai frumos firul de grîu. Cu alte cuvinte, oricît de mari ar fi durerile, noi știm să răspundem acestor dureri cu o și mai fierbinte căldură a inimii, cu un și mai mare altruism pentru frații noștri aflați la grea încercare.

Treapta dintîi pe care ne înălțăm e un altar de jertfă și jertfim totul pentru ca rănile lăsate de calamități să se vindece. Pămîntul Patriei n-a cunoscut un asemenea potop, mărturisesc bătrînii, și în fața lui am răspuns cu tărie. Ne-am arătat avîntul, curajul, trăirea pentru alții, puterea dăruirii, sacrificiul și, mai presus de toate, am adus dragostea fără de care totul este doar chimval răsunător. Am arătat că purtăm mereu, ca o flăcără neîntrepută, căldura mistuitoare a iubirii de oameni. De nu am mîncă decît odată în zi și de nu am rămînea decît numai cu ce avem pe noi și dăm totul pentru ca frații noștri să se poată salva din năpasta căzută asupra lor, pentru ca Patria să se înalte.

Alături de oamenii muncii, care se străduiesc să dea la o parte laturile triste ale împlîrîrilor din ultima vreme, stăm și noi preoții. Faptele noastre

grăiesc de la sine, nu este nevoie de nici o trîmbițare. Ne-am făcut datoria și ne-o facem așa cum și-au făcut-o toți cetățenii, socotind că Patria este mai presus de orice și că patriotismul nostru include binele oamenilor. Ne vom face datoria pînă la capăt, ștergînd rănile și ruinele cu stăruință și înțelepciunea făurarilor de frumusețe.

Prin acest sacrificiu și muncă unită, Patria să înflorească și vom putea spune despre ea cum spuneau grecii vechii cetăți a Alexandriei: cea frumoasă și cea aurită.

Patrie din durerile tale te-om scoate,
Îți vom arăta tot ce înfrățirea poate,
Un popor harnic astăzi îți va pune
Toate virtuțile sănătoase, străbune,
Ca să urci fericită din nou înspre soare
Cu fruntea în diademă strălucitoare,
Să te-nalți purtînd țării carpatine,
În vremuri frumoase, minunate, senine!

Prot. Șt. Tascianu

Din învățăturile Sf. Părinți

— Pe cine l-a cruțat moartea pentru că a fost bogat? De cine s-a îndepărtat boala pentru că a avut bani? Pînă cînd aurul va sugruma sufletele, pînă cînd averea va fi undița morții, pînă cînd bogăția va fi pricina războaielor pentru care se făuresc arme, se ascut săbii? Din pricina bogăției rudele nu mai țin seamă de rude, frații se uită cu ochi uciogași la frați.

(Sf. Vasile cel Mare)

* Cuvînt rostit în Catedrala mitropolitană din Sibiu, Duminică, 17 mai 1970.

Sfântul Apostol Vartolomeu

Biserica noastră dreptmăritoare pomenește în fiecare an — în ziua de 11 iunie — pe Sf. Apostol Vartolomeu.

Prezentăm deci, cu acest prilej, câteva aspecte din viața, activitatea, minunile și martirajul Sfântului Apostol Vartolomeu.

Sfinții Evangheliști Matei (10, 3), Marcu (3, 18), Luca (6, 14) și Ioan (1, 45—51) menționează pe Sf. Ap. Vartolomeu pe locul 6, cu deosebirea că primii trei evangheliști îl pomenește cu numele de Vartolomeu, pe când Sf. Evanghelist Ioan cu numele de Natanail. Vartolomeu sau Natanail ar fi fost deci unul și același apostol al Domnului. Cartea Faptele Apostolilor pomenește pe Sf. Apostol Vartolomeu pe locul 7 în lista Apostolilor. Numele de Vartolomeu e compus din două părți: bar (var) care înseamnă fiu și Tolomeu (numele tatălui Sfântului Apostol).

În lumina Sfintei Scripturi, Sfântul Apostol Vartolomeu apare ca participant activ la aproape întreaga desfășurare a misiunii dumnezeiești a Fiului lui Dumnezeu. Tot de aici rezultă că el era un temperament mai reținut, o fire mai meditativă.

Potrivit îndemnului Mântuitorului nostru Iisus Hristos: (Matei 28, 18—20); Marcu (16, 15); Luca (24, 47); Ioan (15—16); Faptele Apostolilor (2, 38—39 ș. a.) și trăgând la sorti — în cadrul Soborului Apostolilor — Sfântul Apostol Vartolomeu însoțit de Sfântul Apostol Filip au propovăduit mai întâi în Siria și Asia de Sud, unde au activat fie singuri, fie împreună cu sora Sfântului Apostol Filip, Maria-Fecioara, împreună trecând prin cetățile Lidiei, Mesiei, și unde s-au bucurat de multă roadă duhovnicească. Este adevărat că în această lucrare a lor — ca fiecare dintre Apostolii Domnului — au avut parte și de multe suferințe în acele cetăți ale Asiei pe unde au trecut.

În Asia au întâlnit pe Sfântul Ioan Apostolul, împreună prin puterea lui Dumnezeu au mers în Frigia de unde au salvat multe suflete de la răstăcirea idolească. Prin mijlocirea celor trei Sfinți Apostoli s-au făcut multe vindecări de bolnavi și multe alte minuni, printre care și vindecarea unui orb de 40 de ani, Stahie, pe care Sf. Apostol Vartolomeu l-a așezat apoi episcop în cetatea Ierapolei, ceea ce arată că Duhul Sfânt lucra din plin în Biserica creștină, care creștea în urma semănatului duhovnicesc al Sfinților Apostoli, de la o zi la alta. Desigur că acest lucru a atras furia reprezentanților religiilor păgâne, (necreștine), ceea ce a dus la prigonirea lor. Sfântul Apostol Filip însoțitorul de propovăduire al Sfântului Apostol Vartolomeu, fiind chiar răstignit în una din acele cetăți ale Asiei Mici.

Sfântul Apostol Vartolomeu a mers apoi în părțile Indiei. Mult timp a ostenit acolo propovăduind pe Iisus Hristos cel înviat, tămăduind cu puterea Lui pe cei neputincioși. A luminat pe mulți

în dreapta credință, dându-le Sfânta Evanghelie — cea după Sfântul Matei — pe care o purta la sine și pe care a tălmăcit-o în limba lor.

De aici, Apostolul Vartolomeu s-a dus și a activat în Armenia cea Mare, unde, se pare că ar fi propovăduit și Sfântul Apostol Tadeu.

Aici de asemenea a avut un mare rod duhovnicesc, care, după cum se spune, a cuprins chiar și casa conducătorului țării, a cărui fiică a fost vindecată de o boală cumplită. După cum ne spune tradiția, Sfântul Apostol Vartolomeu și-a găsit sfârșitul său mucenicesc într-o cetate (Albama) a Armeniei, fiind jupuit și tăindu-i-se capul.

A urmat apoi minunea aflării raclii cu sfintele moaște — a căror pomeneire Biserica o face — în fiecare an — în 25 august. Cei care s-au apropiat cu credință de racla cu sf. moaște ale Sfântului, au aflat nenumărate vindecări — de la Domnul — prin mijlocirea Sfântului.

În iconografia Bisericii noastre, în icoana „Cina cea de Taină” de pildă, Sfântul Apostol Vartolomeu este înfățișat de obicei în capătul mesei din stînga — cutremurat fiind de momentul acela când Mântuitorul Iisus Hristos a identificat pe cel care l-a vîndut. Sfântul Apostol Vartolomeu este redat apoi fiind pictat pe iconostas — alături de ceilalți apostoli aleși de Domnul — uneori cu Sf. Evanghelie în mînă (în amintirea oferirii acesteia indienilor), alte ori (mai rar), avînd în mînă un cuțit (în amintirea martirajului său).

Prețuind viața virtuoasă, zelul, minunile, încununarea vieții Sf. Apostol Vartolomeu, unele biserică l-au ales de patron avînd hramul Sfântului mijlocitor.

*„În ruga praznicului sfînt
Ne-nvăluim simțirile creștine,
Ca viețuind pe-acest pămînt
Să-nfăptuim ce este bine”.*

— Că viața-ți Sfinte e o minunată-carte
— Din haru-i sfîntitor să ne faci parte.

Pomenind pe Sf. Apostol Vartolomeu, vom spune deci că cea mai frumoasă cinstire pe care i-o putem aduce este aceea de a-i urma exemplul luminos al vieții sale, căutînd să împlinim — în toate ale noastre — învățăturile ziditoare de trup și suflet ale Domnului nostru Iisus Hristos, pe care acest Apostol l-a propovăduit cu atîta zel de parte de locurile sale natale.

Cuvine-se, așadar, ca privind la faptele cele bune ale tuturor sfinților, „să preamărim pe Tatăl nostru cel din ceruri”, căci, minunat exemplul ne-a dat Domnul, ca precum a lucrat El și Sfinții următorii Lui și noi să lucrăm (Ioan 13, 15) în relațiile cu semenii noștri.

Pr. Vartolomeu Constantinescu

Viețuire frățească

Nu de mult am fost la înmormîntarea venerabilului preot Cornel Măerușan din parohia Crizbav, prot. Brașov. Ceea ce m-a impresionat în chip deosebit și m-a bucurat în același timp, a fost numărul credincioșilor evangheliici-luterani maghiari, din comună, care au participat la această înmormîntare în frunte cu preotul lor și cu steagul îndoliat. Numărul mare al acestor credincioși prezenți în biserica ortodoxă arăta că nu este vorba de o prezență formală, protocolară, ci are alte temeuri. Întrebînd pe careva dintre ei, cum de sînt așa de mulți, mi-a spus: „Părintele Măerușan a fost pentru români preot, pentru noi a fost timp de cincizeci de ani un frate și un prieten bun. De aceea noi l-am iubit și stimat ca și românii”.

Credinciosul maghiar mărturisea un adevăr. Venerabilul nostru preot, Cornel Măerușan, fără să participe la congrese ale mișcării ecumenice, fără să poată cunoaște căile și strădaniile ecumeniștilor contemporani, aceasta pentru că era înaintat în vîrstă, avea 84 ani, era un apostol al ecumenismului practic, popular, în comuna sa. Și roadele acestui fel de pastorații sînt înfrățirea în toate lucrările bune a credincioșilor de ambele naționalități din comună. El îi cunoștea pe toți, îi prețuia la fel, și a fost în slujba tuturor, așa cum simțea

că îi recomandă Sf. Ap. Pavel în scrisoarea I către Corinteni 9, 19—23.

„Tuturor toate m-am făcut ca, în orice chip, să mîntuiesc. Dar, toate le fac pentru Evanghelie, ca să fiu părtaş la ea”.

Am însemnat aceste rînduri, ca un exemplu viu despre pastorația ecumenică pe care o fac, spre cîntarea lor, slujitorii altarelor, care contribuie la înfrățirea în muncă a tuturor cetățenilor pentru propășirea și înflorirea Patriei.

Dar am voit să arătăm că această pastorație își are temei și practică încă din vremea apostolilor, este o pastorație apostolică. Și această pastorație înseamnă legătura strînsă a preotului cu Hristos și cu toți oamenii, indiferent de starea, vîrsta, limba sau ocupația lor. În slujba lui Hristos și în slujba oamenilor sau, mai precis spus, în slujba oamenilor, pentru Evanghelie „ca să fim părtași la ea”.

Identificarea aceasta cu Hristos și cu semenii este cheia pastorației. Ea aduce roade spre mîntuire și prețuire din partea tuturor. Exemplul părintelui Cornel Măerușan de la Crizbav e grăitor.

Părintele Vasile

Bisericuță sfîntă

*Bisericuță sfîntă,
Din satul meu de munte,
În tine își alină —
Creștinul, dureri multe.*

*Biserică sfințită,
Din satul meu natal,
Prin tine se revarsă
De Sus cerescul dar.*

*Bisericuță sfîntă,
La streșinile tale
Creștinul care vine
Găsește alinare.*

*Biserică sfințită,
Altar sfînt și frumos,
Prin tine se revarsă
Mireazma lui Hristos.*

*Bisericuță sfîntă
Cu potir și cruce
La tine-mi este gîndul
Oriunde mă voi duce.*

Dumitru Ioan
Holbav—Brașov

Indemn

*Dacă-ți iese pe cărare, o furnică,
N-o călca,
Doar și tu poți fi asemeni
În cărarea altora.*

*Nu strivi firul de iarbă, nici plăpînzii ghiociei,
Ce-ți străjuiesc drumul vieții,
Căci poți fi și tu ca ei.*

*Tot ce se naște, pîn-moare,
Fie insectă sau floare,
Ori pasăre zburătoare,
Vrea aer, apă și soare.*

*Dacă tu, nu le poți da,
Cel puțin nu le lua.*

*Să nu provoci, și se cere,
Nici lipsuri și nici durere.
Ci, dimpotrivă, creștine,
Fă bine la orișicine.*

I. Nistor

† Preotul Victor Napeu

În seara zilei de 8 martie 1970, a trecut la cele veșnice, după o grea suferință, preotul Victor Napeu de la parohia Miheșul de Cîmpie, prot. Luduș.

Născut în anul 1908, în comuna Sohodol—Cîmpeni, școala primară a urmat-o în Sohodol, liceul la Petroșani, iar Teologia la Blaj.

În anul 1931 a fost hirotonit pe seama parohiei Bologa—Huedin, unde desfășoară o activitate pastorală deosebită, pentru care fapt este distins cu brîu roșu.

În anul 1940, este transferat la parohia Miheșul de Cîmpie, unde păstorește pînă în ultimele clipe ale vieții.

Bunul Dumnezeu i-a împodobit căminul cu șapte copii, cărora le-a dat o aleasă educație creștinească și cetățenească.

În anul 1948 a fost printre cei dintîi preoți care, împreună cu credincioșii lor, au revenit la Biserica-mamă.

Preot luminat, cu un minunat echilibru sufletec, liniștit și modest, a fost un adevărat părinte al credincioșilor săi.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de un sobor de preoți, cuvînt de mîngîiere și de învățătură rostind cu acest prilej: P. C. prot. I. Macavei (Luduș), P. C. Gh. Simu (Cluj) și C. pr. G. Filip (Răzoare), rămășițele pămîntești ale celui ce a fost pr. Victor Napeu fiind așezate apoi în cimitirul central din Cluj.

Veșnică să-i fie pomeneirea.

Pr. Gavrilă Filip